

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

גליץ

מוגדל

שקלים ז-יג | שביעי של פסח | גליון מס' 65

דף ז.

מותר המת ליורשיו וכו' ר' נתן אומר מותר המת בונין לו נפש על קברו- וכתב בעל מלאכת שלמה שנקרא נפש לפי ששם משכן הנפש ששורה עליו [בספר שארית ישראל בהקדמה (הובא בטעמי המנהגים) הביא מהאריז"ל שמהנפש רוח נשמה רק הנפש שוכנת עם הגוף על הקבר, ולכן נקרא המצבה בלשון חז"ל נפש] ועיי"ש שמצא מנוקד במשנה כתב יד נפש ע"כ. ולפ"ז הי' אפשר לפרש נפש מלשון שבת וינפש, דהיינו מנוחה, וכמוש"נ (ישעי נ"ז ד') יבוא שלום "ינוחו" על משכבותם, ואמרו רבותינו (כתובות ק"ד ע"א) שפסוק זה הוא א' מהג' פסוקים שמלאכי השרת אומרים כשהצדיק נפטר מן העולם.

והג"ר ראובן מרגליות בהגהותיו לספר חסידים (סי' תשל"ח) מפרש עפמש"כ הרד"ק עהפ"ס (תהלים כ"ד ד') אשר לא נשא לשוא נפשי, שנפשי היינו שם, כמו לא תשא שם וגו'. והציון הי' בנין שכתבו עליו שם ותואר המת, לכן נקרא נפש.

תני בשם ר' נתן מותר המת וכו' ויעשה לו זילוף ע"ג מטתו- בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שכ"ז) כתב על מה שרצה למדן אחד שנתמנה להיות גבאי החברא קדישא לשנות המנהג שנהגו לזלף על איברי המת יין עם ביצים מעורבים.

דאין לשנות המנהג, כי זילוף היין מבואר כאן בירושלמי, שעושים זילוף ע"ג מטתו, וביצים, כתב בספר מעבר יבק בחלק שפתי רננות (פי"א ד"ה הביצים) שהטעם הוא אולי להסתיר כחות הדין, וכן ביצה ירמוז השפעת כוחות המלכות, והאריך שם בסתרי תורה, א"כ הרי יין והרי ביצה, וע"כ מאן ספוק ומאן חשוב לבטל מנהג זה, בזמן שגם נזכר ברמ"א יו"ד (סוף סי' שנ"ב), עיין שם.

תני רשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן הן זכרונם- הנה הרמב"ם בפ"ד מהלכות אבל (ה"ד) כתב ומציינין את הקברות ובונין נפש על הקבר, והצדיקים אין בונין להם נפש על קברותיהן דבריהם הם זכרונם.

וכתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה (יו"ד סי' קנד אות ג') דמקור דברי הרמב"ם זה הגמרא שלנו כאן, אך מהרמב"ם משמע שבסתם אנשים הוי חיוב לעשות מצבה, ואילו ממשנתינו משמע שאינו חיוב, דהרי ר' נתן קאמר דאם ניתותר מעות בונין לו נפש על קברו, ואם לבנות לו נפש הוי חיוב היה להם לגבות מתחילה גם בשביל נפש, אלא ודאי דלבנות לו נפש הוי רק רשות, אך א"כ קשה דע"ז קאמר רשב"ג דאין עושין נפשות לצדיקים, ונצטרך לומר דכוונתו דיש בזה איסור, וזה אי אפשר לומר שהרי הרבה דורות ממאות שנים קודם עשו נפשות לצדיקים מפורסמים.

וצריך לומר דבאמת לבנות נפש לסתם אנשים הוי חיוב, ומה שאין גובין בתחילה למת עני כדי לבנות לו נפש, הוא משום דאינו חיוב להטילו על הציבור, משום דלא הטילו על הציבור אלא עיקרי ענייני כבוד שבלא זה הוא כבזיון אבל שאר כבוד בעלמא לא הטילו על הציבור אלא על בניו ועל המחוייבין בקבורתו. וכתב שם עוד, דהא דנוהגין היום לבנות מצבות גם על קברי הצדיקים, אולי הוא משום שהוא מהדינים שליכא בזמן הזה דין תלמיד חכם, עיין שם.

ויש לציין שכבר מקדמת דנא נהוג בכל תפוצות ישראל לעשות ציון גם על קברי צדיקים. ועיין מש"כ החיד"א בהגהותיו ברית עולם על ס' החסידים (ס' תשל"ח) בשם האריז"ל שהמצבה היא צורך גדול לנפש. וכ' שאין זה סותר למש"א כאן דאין עושין ציון על קברי צדיקים, דהנפשות שהיו עושין היא

כתב החתם סופר (שבת דף קמ:): 'מה שנראה לי שנולד לן זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד עי"ז זוכר הכל ומילתא דתמיה מידכר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

ע"א), וכן הקשה על הרמב"ם שהעתיק דברי המשנה בפ"ב מהל' שקלים (ה"י).

ותירץ דהנה בירושלמי פ"ו דשבת קאמר שמואל שאפ"י לר' מאיר דהך דהקטע יוצא בקב שלו בשבת משום דהוי מנעל דידיה מ"מ נכנסין בו לעזרה משום דלא הוי מנעל אצל אחרים, וכ"ש לר' יוסי ודאי דמותר ליכנס בזה לעזרה, וכן סמוכות שלו תני במתניתין (שבת סו ע"א) דנכנסין בהן לעזרה, וא"כ שפיר קתני דאין התורם נכנס לא במנעל ולא בסנדל מפני החשד, דזה כולל גם קב וסמוכות של הקטע שכל אדם מותר ליכנס בהן לעזרה וכנ"ל אך התורם אסור מפני החשד, עיין שם.

עוד נציין שבשו"ת חכם צבי (סי' צ"א) הקשה מהכא על דברי הגמרא בשבת (כג ע"א) דחצר שיש לה שתי פתחים צריכה שתי נרות (בחנוכה) והטעם משום חשדא דבני מתא, ומקשינן ומנא תימרא דחיישינן לחשד, ומתצינן דתניא אמר ר"ש בשביל ד' דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו וכו', וקשה מדוע לא הביאה הגמרא משנתנו כאן שאדם צריך לצאת ידי הבריות משום והייתם נקיים מה' ומישראל. ועוד כמה קושיות הקשה שם.

ותירץ דהחשד שאנו חוששים שם בחצר אינו חשד של אלו שיודעים ההלכה, אלא החשד הוא מאותן האנשים שלא בקיאים בדין ויחשבו שמן הדין הוא שיש להדליק בכל הפתחים ואם לא הדליק בפתח הזה כנראה גם לא הדליק בפתח השני, ולפי"ז החשד הוא חשד של טעות ממקצת האנשים הטועים בדין, וע"ז שואלת הגמרא מנא תימרא דחיישינן לחשד של טעות, וע"כ שפיר הבאנו הברייתא לגבי פיאה דגם שם הוי חשד של טעות כי מצד הדין יכול להניח פיאה בתחילה או בסוף, ולא הבאנו המשנה כאן בשקלים דמיירי בחשד אמת ולא בחשד טעות, עיין שם.

דף ט.

קורץ לא יתרום וכו'. ביארו המפרשים שמי שקצוותיו תלתלים, שהוא בעל שיער לא יתרום, שיחשדוהו שיחביא מהשקלים בתוך שערו. אך הרמב"ם (סופ"ב מהל' שקלים) כתב: ואף על פי שנזהרים כל כך, עני או מי שהוא נבהל להון לא יתרום מפני החשד שנאמר והייתם נקיים וגו' וכתב הראב"ד שם שהרמב"ם פירש הגמ' קוץ מל' קצתי בחיי מפני בנות חת (בראשית כ"ו) והוא העני שהוא נבהל להון וקצר רוח מרוב עניו וכ"כ המאירי. אמנם במגדל עוז וכסף משנה כתבו שהרמב"ם הי' גורס "קבץ" לא יתרום. ופירש קבץ הוא העני שמקבץ כסף ממקום למקום או מי שהוא נבהל לקבץ ולאסוף כסף מלשון וקובץ על יד (משלי י"ג).

בנין מתואר ומסומן של פלוני, אבל אבן אחת כל שהיא יש להניח כדברי האריז"ל.

ועיין שו"ת כתב סופר (יו"ד סי' קע"ח) מ"ש ביום העמדת מצבה על קברו של אביו מרן החת"ם סופר זי"ע ליישב המנהג שמעמידין מצבה על קבר הצדיק, שאינו לתועלת הצדיק אלא לתועלת המתפללים ע"ש.

ועיין מש"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' קס"ב) ליישב המנהג שבונים ציון אצל קברי צדיקים, וכ' דלולא דמסתפי' הי' מפרש שמה שאין עושין ציון אצל קברי צדיקים, הוא רק באותן צדיקים שבמתיהם כחיים הם, כמו שמצינו אצל רבינו הקדוש שבא לביתו ועשה קידוש לבני ביתו (כתובות קג. ע"ש בגליון הש"ס), אבל בדורותינו לא נמצאו צדיקים בדרגא כזו, לכן שפיר נשמט דין זה משולחן ערוך ושאר הפוסקים.

דף ז:

ור' יוחנן מאי כולי האי דבעי דיימרון שמעתא משמי', דאף דוד בקש עליה רחמים כו' שפתותיו דובבות כו'. ויש לבאר מהו הרבותא ומעליותא שיאמרו דברי תורה משמו בעוה"ז שיהיו שפתותיו דובבות בקבר.

וביאר הבני יששכר (כסליו טבת מאמר ב' אות נ') דהרי אמרו חז"ל: היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, ולאחר מיתה אין אפשרות לאדם שיעלה מעלה ויקבל יותר שכר רק על מה שעשה בחיים חיותו עלי אדמות. אולם אם התלמידים אומרים בשמו, הרי קיי"ל בשבת (נ"ט ע"א) דכלי המשמיע קול נקרא כלי המעשה, ואם כן כיון ששפתותיו דובבות בקבר, הרי זה מעשה, והיום "לעשותם", ונמצא שגם אחרי מיתתם הרי הוא מתעלה ומקבל שכר יותר ויותר.

ובצאינה וראינה (פ' חקת) הביא מספר תולדות יצחק בטעם שצדיקים אינם מטמאים, משום דהא דהמת מטמא מבואר באור החיים הק' שם דבהסתלק הנשמה הקדושה מהגוף נאחזים בהגוף הסט"א וכו' כמו שהזבוב נמשך לדבש. אכן הצדיקים כיון ששפתותיו דובבות בקבר, הרי הוא כחי, ונדמה להם שלא מת הוא, ולכן הם בורחים מגופו כמטחוי קשת, ומשום הכי אינם מטמאים.

דף ח.

אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל וכו' שמא יעני וכו'. בשו"ת יהודה יעלה להגאון מהר"י אסאד זצ"ל (ח"ב חו"מ סי' קנז) הקשה מדוע צריך התנא לכתוב שאין התורם נכנס במנעל ובסנדל מפני החשד, הא כל אדם אסור ליכנס לעזרה במנעל וסנדל כדקתני בברכות (נד

ובפירוש רבינו משולם גרס "כווץ" והיינו מי שנתכווצו גידי ידיו ואינו יכול לפשוט אצבעותיו, ויאמרו שהוא מחביא ולוקח מן הלשכה.

והגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בשקל הקדש (ביאור הלכה פ"ב ה"ה מ"ה תורמין) הביא מדברי רש"י מגילה כ"א ע"ב דכהנים היו רגילים לתרום מהלשכה, ותמה ע"ז א"כ איך שייך לומר קוּוץ לא יתרום, דהיינו מי שקצוותיו תלתלים, הא כתב הרמב"ם בסופ"ב מביאת מקדש דאסור לכהן להיכנס לבית המקדש פרוע ראש לכל העזרה, ואותה לשכה הרי היתה בעזרה כמבואר ביבמות ק"ב ע"ב וכתב דר"ל דרש"י מפרש כהרמב"ם קבץ דהיינו עני או כר' משולם כוּוץ, שנתכווצו ידיו. ועיי"ש עוד שהאריך בזה אי דוקא כהן תורם או גם זר כשר לתרום.

תני מדברין היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא, וימלא פומיה מוי, א"ר תנחומא מפני הברכה- כתב בשו"ת חכם צבי (סי' קכ"א) שביפה מראה פירש בתירוץ הגמרא שחיישינן שמא יבלע מהמים ונמצא שנהנה בלא ברכה.

והקשה על זה שיכול לברך בתחילה על דבר אחר ולכוין גם על המים שיבלע. ועוד דמי ששותה מים לאונסו כגון דחנקתיה אומצא פטור מברכה, וכמבואר בברכות (מ"ה ע"א), וכל שכן כאן שאינו מתכוין כלל לבלוע את המים שהוא פטור מן הברכה, וכל שכן שאין למנוע מלמלאות פיו מים על הספק משום חשש בליעה בלא ברכה.

וע"כ כתב בחכם צבי, דנראה לו ברור דכונת הירושלמי היא, דאי אפשר לו למלאות פיו מים מפני שצריך לברך התורם את הלשכה בשעה שהוא תורם, וצריך לברך "אשר קדשנו וכו' להפריש תרומה מן הלשכה" דאפי' אי נימא דתרומה זו שהוא תורם היא מדרבנן ולא מדאורייתא, עכ"ז לא יגרע מחלת חו"ל שמברך עליה בשעת הפרשה, וכן כל שאר מצות דרבנן, עיין שם. ועיין גם בזית רענן לבעל המגן אברהם בסוף פרשת מטות שגם הקשה על פירוש הראשון ופירש כפירוש החכם צבי, עיין שם. ועיין במלאכת שלמה שנוסח הברכה היתה "אקבו" להפריש תרומת שקלים". וראה בפתח עינים לרבינו החיד"א שהביא כן.

ובספר טל אורות (דף ג') הביא פירוש הנ"ל וכתב דחיפש ולא מצא ברכה זו, והחיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' ע"ג) הביאו ותמה עליו דהיה לו אצלו פירוש מהר"ש סירלאו ואין לא ראה שהוא הביא פי' זה בשם הראב"ד, וכן המהר"א פולדא זצ"ל בפירושו הביא זה בשם הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל וכן פי' גם בק"ע, עיין שם.

ובשו"ת ר"י מילר (סי' ק"ח) גם כן תמה על החכם צבי שמפרש כוונת הירושלמי לענין ברכה על ההתרמה, דלא נזכרה ברכה זו בשום מקום בש"ס ואין לנו לחדש כן. וע"כ פירש הר"י מילר דהתורם מברך בשעת ההפרשה את ישראל שלא ישלוט בהם עין הרע, דוגמת ההולך למוד את גורנו (תענית ח ב). וכתב דשוב מצא בזוהר ריש פרשת כי תשא כשהפרישו השקלים קודם המנין ברכו את ישראל ולאחר המנין, והה"נ י"ל כשמפרישין את הקופות ונמצאים שקלים מרובים יש לחוש לעין הרע ולכך צריך לברך.

גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי ב"ר בון איזהו המחזור שבכולן א"ל והייתם נקיים מד' ומישראל- בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' נ"ט) כתב בענין זה דוהייתם נקיים דברים נפלאים נוקבים ויורדים, וזה לשונו: "כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מד' ומישראל, וב' חובות אלו, נקיות מד' יתברך, ונקיות מישראל עמו, הם שני רוכבים צמודים על גבנו. ויותר אפשרי לצאת ידי חוב הראשון, היינו ידי שמים, יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות, ונושאים ונותנים מוזרות בלבנה [עיין סוטה ו' ע"ב], ועונשו יותר קשה מאוד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו. והוא מש"ס סו"פ יום הכיפורים (יומא פו א) בענין חילול השם, דאין לו כפרה כלל ר"ל, ושיעור חילול השם כגון רב דשקיל בשרא ולא יהיב דמי לאלתר. ובעו"ה שכיח בדברי הבריות, למדן כזה יעשה דבר זה, והוא שגור בפיהם ואפילו על חשד סברא בעלמא. והשתא אי נמי היה אותו למדן עושה כשורה ויוצא ידי שמים בכל יכולתו בחיק האפשרי, אלא שלא נזהר על שטעו בו אלו שותי שכר, ועשאוהו מנגינותם [עיין תהלים ס"ט י"ג, איכא ג' ס"ג], הרי הוא כבר נלכד במצודתם, על זה ידו כל הדווים, והכתוב צווח ואומר (תהלים ס"ו י"ב) הרכבת אנוש לראשינו. ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שיקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו, ואולי על זה כייל שלמה המלך ע"ה (קהלת ז, ו) אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב, ולא יחטא, רצונו לומר שאפילו בעשייתו כל טוב, א"א שלא יחטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות. ואיני כדאי להזכיר אבותינו הקדושים, מ"מ תורה היא, וחוכך אני בבני גד ובבני ראובן אשר עליהם נאמר מקרא זה והייתם נקיים מד' ומישראל, ועפ"י עצת מרע"ה שהי' עפ"י ד' עשו את שלהם לנקות עצמם, שיצאו י"ד שנה חלוץ לפני צבא המלחמה, ומ"מ לא יצאו ידי חובת מקרא זה בשלימות כי לא על חנם גלו לראשונה לפני כל השבטים, וקראו עליהם חז"ל מקרא הזה נחלה

מבוהלת בראשונה באחריתה לא תברך, ע"י מדרש רבה פ' מטות" עכ"ל עיין שם עוד.

דף ט:

דעדיף שטובי העיר ימכרום למפסל אבנים ויבטלו מיד פיתוחיהם ויעקרו שם הבעלים מהם דאנן סהדי דהכי ניחא להו טפי, ודמיהם יפלו לתיקון קברי ישראל.

וכתב עוד דמסתבר דמותר לעשות בדמים גם שאר צרכי ציבור, דהא תנן במשנה דידן דאמת המים וכו' וכל צרכי העיר דהוי צרכי ציבור באין משיירי הלשכה, והא שיירי הלשכה ג"כ אסורין בהנאה וחמורין יותר ממת, דקדשים בהזמנה בעלמה נאסרין משא"כ תכריכי המת וכל תשמישיו לא נאסרין בהזמנה עד שישתמש בהם, ועוד דבקדשים יש מעילה משא"כ בשאר איסורי הנאה, ואם שיירי הלשכה הותרו לצרכי ציבור ק"ו לאיסורי הנאה הבאים מחמת מת, עיין שם.

עוד נציין שהמרדכי פ"ק דב"ב (סי' תע"ה) העיר דאמאי בונים חומות העיר ומגדלותיה משיירי הלשכה שהוא מכספם של כל ישראל, ואמאי לא יבנו אותה בני ירושלים עצמם משלהם, וכתב דס"ל דירושלים לא נתחלקה לשבטים וכל ישראל שותפין בירושלים, והוכיח מכאן דגם הגרים חוץ לעיר צריכין לתת מס על בתיהם שבתוך העיר.

והחת"ס (ב"ב ח א) למד לפי דרכו של המרדכי דהא דקי"ל דתלמידי חכמים פטורים לתת מס לשמירת העיר, ה"מ לשמירה שהוא מצד שאנו בגלות בין האומות, אבל שמירה כדרך שכל מלכות נשמר משאר המלכים חייבין גם ת"ח לתת מס, דהא חומות העיר ומגדלותיה נבנו משיירי הלשכה שיש גם לת"ח חלק בהם.

מגיהי ספר העזרה נוטלין שכרן מתרומת הלשכה- וכן הוא ברמב"ם (פ"ד מהל' שקלים הלכה ז'): מגיהי ספרים שבירושלים והדיינין וכו' נוטלים שכרם מתרומת הלשכה. וכמה נוטלים ד' מנה בכל שנה. לא הספקו להם אף על פי שלא רצו מוסיפין להם כדי צרכן הם ונשיהם ובניהם ובני ביתם עכ"ל.

והחתם סופר (שו"ת חו"מ סי' ה') נשאל מקהלה א' אם מותר להם לגרוע משכרו של רב העיר. והשיב החתם סופר דהנה בדברי הרמב"ם אלו קשה דכל מה שכתב ש"ס ערוך הוא בכתובות ק"ו ע"א. אמנם מש"כ הם ונשיהם ובניהם כו' צ"ב מאין מקורו.

ויש לומר דשם מבואר דבתחלה לקחו שכרן ד' מנה, ואח"כ לא הספיק להם ולא רצו ליקח יותר עד שהכריחו אותם. וצ"ב מעיקרא מאי קא סברי דלקחו, ואח"כ מאי קא סברו דלא רצו ליקח יותר. ובע"כ צ"ל דמה שמעיקרא לקחו, היינו שכן שורת הדין שהציבור יפרנסו התלמידי חכמים וכדו', ואי לא הי' מספיק להם מחמת יוקר השער וכדו' בודאי היו לוקחים יותר, אלא שמה שלא הספיק להם הוא

ר' יוסי אומר אף הרוצה מתנדב שומר חנם, אמרו לו אף אתה אומר שאין באין אלא משל ציבור - כתב בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' פ"ט) דבספר כפתור ופרח (פ"ו) כתב שרבינו חיים מפריז רצה לבוא לירושלים ולהקריב קרבנות בזמן הזה, דקרבנות ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה. ולכאורה נראה שר"ל שרבינו חיים היה רוצה להקריב תמידין ומוספין, אבל זה תמוה שהרי אין באין אלא משל ציבור, ורחוק מאד לומר שהיה סיפוק בידו לקבץ שקלים מכל שבטי ישראל פזורי הגולה. ואפשר שהיה סומך על דעת ר' יוסי דנימוקו עמו דס"ל כאן במשנה דמתנדב אדם יחיד בקרבן ציבור ולא חיישינן שמא לא ימסור יפה יפה. אך עדיין קשה דקרבן ציבור צריכים ישראל להיות עומדין על גביו כדאיתא בפרק ד' דתענית. וע"כ נראה דרק קרבן פסח רצה להקריב דגם זה דוחה שבת וטומאה ולא שאר קרבנות ציבור. עיין שם. [ודברי היעב"ץ מובאים נמי בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רל"ו) במכתב לחותנו הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל, עיין שם].

דף י.

מאן תנא שומרי ספיחין נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכו' - מבואר כאן דאפשר להביא קרבן העומר מן השביעית, והקשה הגר"מ זעמבא באוצר הספרא (מ"ח אות י"א) מהא דתנן (שביעית פ"ח מ"ח) דאין מביאין קיני זבים וקיני זבות מדמי שביעית, ופירש התו"ט דהוא משום דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, [ואף על גב דשביעית הוי ממונו, מ"מ כיון דאינו חולין קדש מקרי ואין מביאין ממנו חובה], וא"כ הכי נמי נימא בעומר שהוא חובה שאין להביאו מן השביעית.

וע"ש שחידש בהא דבעינן בקרבן חובה שיבאנו מן החולין, לא נאמר רק בקרבנות המכפרים, ואפילו עולות ושלמים יש בהם ענין כפרה בדם, אבל בקרבן עומר שהוא רק מתיר וכדאיתא במנחות (ה ב) י"ל שלא נאמר בו הא דאין בא מן החולין אף על פי שהוא דבר שבחובה.

דף י:

ואמת המים וחומות העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משיירי הלשכה - הרמ"ע מפאנו בתשובה (סי' מ"ד ד"ה ועל השנית) כתב לגבי מצבות של מתי ישראל שהגויים רוצים לקחת ולהשתמש בהם,

אומר סתם את הדין הראשון בסקילה והשני בחנק דרך החלטת רק "אומר אני" היינו שאני נראה לי כך אבל אינני מחליט שכן הוא.

וכותב עוד הגר"י ענגיל ז"ל (שם): והנה כמו שלא נמצא שיגרות לשון אומר אני לשום אחד מן החכמים רק לרבי והוא דבר של חידוש קצת, הנה נמצא עוד דבר של חידוש והוא, כי כמדומה לי שבכל המקרא לא נמצאו תיבות אומר אני זולת פעם אחת בתהלים מ"ה רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך לשוני עט סופר מהיר, והנה נודע כי ספר תהלים נכתב ברוה"ק על ענינים עתידיים ועי' הקדמת הראב"ע בפ"י תהלים וע"כ י"ל דמקרא זה רומז ברוה"ק על רבי וחיבור המשנה שלו, דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב ורבי חיבר המשנה משום עת לעשות לד' הפרו תורתך ע' תמורה (דף יד ע"ב) ותוס' ב"ק (דף ג ע"ב) וזהו שהכתוב מדבר ברוה"ק בעד רבי כאילו רבי בעצמו אומר הדברים, רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך, היינו מה שאני רוצה לעשות כביכול עבור המלך העליון ית' [ונאמר כאן מעשי למלך כמו ששם נאמר לעשות לד' ומדוקדק ביותר תיבת למלך וכנודע דתושבע"פ עניינה הספיר הנקראת מדת מלכותו ית'] לשוני היינו מה שצריך להאמר בלשון דברים שבע"פ אני רוצה לתקן שיהי נכתב בעט סופר מהיר [והנה לבי דבר טוב ס"ת רבי. תיבת לשוני גימט' יהודה הנשיא הרי רמוז השם רבי שכינוהו חכמים וגם שמו העצמי יהודה הנשיא וכן הוא נקרא כמה פעמים בש"ס ג"כ בשם רבי יהודה הנשיא] וע"כ נאמרו במקרא זה תיבות אומר אני, יען הכתוב מדבר ברוה"ק בעד רבי וזה הי' דרכו לומר דבריו בלשון אומר אני וכנ"ל, ולכן גם כאן נאמר אומר אני ודו"ק. עכ"ד והדברים נפלאים.

דף יג.

פתחיה זהו מרדכי וכו' - בס' טעמי המנהגים (עניני מגילה אות תתצ"ב) כתב דשמע דבר חידוד, דפתחיה זהו מרדכי על דרך והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאד, והכונה, דשלשת האותיות הראשונות של מרדכי הם חצי ממספר שלשת האותיות הראשונות של פת'חיה, וזהו והיה ראשיתך מצער, ושתי האותיות האחרונות של מרדכי הם כפולות ממספר שתי האותיות של פתחיה, וזהו ואחריתך ישגא מאד, עיין שם.

ובספר מראית העין לרבינו החיד"א מביא מספר כף ונקי רמז לשם פתחיה מרדכי, כי מרדכי כל אות משמו נכפל בחשבון בשם פתחיה כי היה הולך וגדל דהיינו אות מ' נכפל ונעשה פ' של פתחיה, אות ר'

מחמת שנתוספו להם בני ביתם, ואינהו גרמי לזה, וטורח זה לא רצו להטיל על הציבור, ואף על פי כן הכריחם בע"כ שיקחו.

ומסיים החתם סופר וז"ל: ומעתה אחיי, איך יעלה על הדעת להוריד בקודש לפחות ולגרוע, אבותינו הוסיפו על כרחם של דיינים, ואנחנו ניקום לגרוע ח"ו. ובזה"ז אפילו כל מאן דהו נותן שכר לעהרן (מורה) עשרים זהובים לשבוע, והוא מאוכלי שולחנו, ללמד בניו ללועזים בלע"ז, ואיך ירע בעיני ציבור וקהל עדת ישראל ליתן עשרים זהוב' לשבוע למחזיק תורה, לא תהיה תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלהם. ומה יאמר נותן התורה ית"ש לא עשאוני בני כתורמוס הזה, [עיין ביצה דף כ"ה ע"ב] הלא ברך ד' את קהלתכם, והושיב לראש על כסא כבוד גברא רבא ת"ח מופלג תמים דעים איש שלם ענותן ושפל ברך, ומדוע יהי עיני העדה צרה בתת חלב לד', [- מרמז לדברי הרמב"ם (סוף הל' איסורי מזבח) כל דבר שהוא לשם הא - ל הטוב, שיהי מן הנאה הטוב כו', האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו כו' וכן הוא אומר (ויקרא ג' ט"ז) כל חלב לד' עיין שם עוד לשונו הזהב] ויעברו ח"ו על לא תאמץ לא תקפוץ לא ירע לבבך, הלא יברך ד' את עמו בשלום וכו'. עכ"ל דבריו הנלהבים.

דף יא:

רבי אומר אומר אני כו' - דברים נפלאים כתב הגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל בספרו בית האוצר (מערכת א - ו כלל לג) וז"ל: כן הי' דרכו של רבי לומר דבריו בלשון "אומר אני" ע' קדושין (דף ט ע"ב) רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולם בחנק ועי' גיטין (דף לח ע"ב) רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא ושם (דף לט ע"ב) אמרו לפני רבי, אמר נתיאשתי מפלוני עבדי מהו אמר להן אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר וכו' וע"ש עוד עשרות דוגמאות בחז"ל.

ולהלן כותב: והנה הבנת ענין הלשון "אומר אני" שהי' שגור על לשונו של רבי נראה, דהוא דרך ענוה [ע' סוטה (דף מט ע"א) משמת רבי בטלה ענוה כו' ובהוריות (דף יד ע"א) אמר רבא אפי' רבי דענוותנא הוא תני אמרו משום ר"מ כו' ובגיטין (דף נט ע"א) שאני מניינא דבי רבי דכולהו מנייניהו מן הצד הו מתחילין ובתוס' משום ענוה שלא להראות עצמו גדול הי' עושה כן עכ"ל] והכוונה שאיננו אומר את הדין והדבר דרך החלטת רק אומר אותו בייחוס אל עצמו, שלו נראה כך, וכדרך שרגילין היום לכתוב מליצת "נלענ"ד" כן הוא ג"כ מעין ענין זה הלשון אומר אני, ולדמיון הך דקידושין (דף ט ע"ב) רבי אומר אמר אני הראשון בסקילה כו' הכוונה שאיננו

בטבלייהו, וכן כאן בירושלמי קאמר ר' זירא דאם הראשונים כאנשים אנחנו כחמורים ולא כחמורו של רפב", הרי דאפי' בזמן ר' זירא אירע תקלה לצדיקים, כ"ש בדורותינו יתמי דיתמי דיכול לקרות תקלה לצדיקים, וע"כ יש לתלמיד למחות ברבו כשרואה שבאה תקלה לידו ח"ו, עיין שם.

בן אחייה וכו', על ידי שהיו הכהנים מהלכים יחפים על הרצפה והיו אוכלין בשר ושותין מים היו באים לידי חולי המעים וכו' - הגאון בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל בספרו דברי תורה (ח"ט אות ס"ה) הקשה מדוע היה כן והלא כתיב בקהלת (ח, ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע, ואף דהוי היפך הטבע, מ"מ הרי עשרה נסים נעשו במקדש, ומאי שנא בזה שבאו לידי חולי ע"י העבודה, ולכאורה יותר טוב שיהיו בריאים וחזקים ויוכלו לעבוד העבודה בזריזות כראוי. וצריך לומר שרצון השי"ת היה שיעבדו עבודה ביסורים קצת.

גם י"ל שהכהנים שבאו לידי חולי שכן אחייה היה ממונה עליהם היו אותן כהנים שנתגאו ונהנו בעבודתם ולא עשו עבודתם לשם שמים, ועל כן לא זכו לנס היפך הטבע ובאו לידי חולי, עיין שם.

<<<<>>>>

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזיכנו ה' להקים את הכולל הייחודי 'בית מדרש גבוה לכהנים' - והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדיר חפצו של מרן הח"ח זיע"א שהרבה לעורר ע"כ בספריו ובמכתביו - ואשר נוסד ע"י מאות אנשים אשר נתנו הו"ק של 10 ש"ה לקיומו והחזקתו. [ועדיין זקוקים אנו לעוד הוראות קבע - וניתן לתרום דרך מכשירי נדרים עבור בית מדרש גבוה לכהנים]. כעת שאיפתנו להקים 'כולל יום שלם' לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלוקינו הן בעצה והן בממון שכרו רב למאוד - פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל k0504166339@gmail.com

.....
הופיע ויצא לאור החיבור הנפלא 'שאלות הלומדים' עמ"ס פסחים והוא ומשא ומתן נרחב על שאלות הלומדים בשיעור, ניתן לקבלו ע"י בקשה במייל המערכת, כמו כן ניתן לקבל את 'שאלות הלומדים' עמ"ס ברכות שבת ועירובין.
.....

משם מרדכי נכפלה ונעשית ת' בשם פתחיה, ד' משם מרדכי נכפלה ונעשית ח' בשם פתחיה.

כי מתחלה היה הולך וגדל ולבסוף הו"ל קצת ירידה כמו שאמרו חז"ל ורצוי לרוב אחיו ולא לכולם, שפירשו ממנו סנהדרין, ולכן ג' אותיות ראשונות משמו נתחלפו בכפל חשבונם כנגד הולך וגדול ושתי אותיות אחרונות נתחלפו בחסרון חציים, דבסוף הו"ל קצת ירידה, ע"כ דברי הכף ונקי.

ומוסיף החיד"א: דלא נהירא לי, דרמזו בשם ירידה ח"ו, אלא דמרדכי היה עניו, ולפיכך בשתי אותיות האחרונות של שמו שנגרע ומה"כ"י נהיה "יה", לרמז ענותנותו, דשם "י ה" שומר וסומך לענוים כמ"ש רבינו האר"י ז"ל עכ"ד.

ואני בקטנותי חושב שכל האותיות של מרדכי נתרבה לפתחי ה. והשתי אותיות האחרונות של מרדכי לא נתכפל להיות "מך" אלא נתכפל בכפל כפלים להיות "יה" וזה מספר הגדול ביותר שיכול להיות.

דף יג:

ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעירא אין הון קדמאין מלאכין אנן בני אנש ואין הוה בני אנש אנן חמרין, א"ר מנא בהיא שעתא אמרין אפי' כחמרתיה דר' פינחס בן יאיר לא אידמינון וכו' - בתרומת הדשן (ח"א סי' מ"ג) נשאל בתלמיד הרואה את רבו שרוצה לאכול איסור דרבנן אי צריך למחות בידו, וכתב דיש מי שרצה להביא רא' דאין צריך למחות מהא דר' זירא לא מחה ברב אסי כשרצה לאכול פירות של תערובת דמאי כדמי בחולין (ו' ע"א).

אך דחה התרומת הדשן את הראיה מהתם וכתב דהתם הלא מסיק ר' זירא דלא גזרו על תערובת דמאי מהא דרב אסי אכל ואין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לצדיקים, א"כ י"ל דע"ז סמך גם ר' זירא מתחילה דלא מחה, ולפי"ז ודאי שבדורות שלנו יש למחות אפי' בספק, כי אפי' על דורות חכמי התלמוד איתא בתוס' שם (ד"ה צדיקים) המעשה במדרש (ב"ר פרשה ס') שר' ירמי' שדר לר' זירא כלכלה דפרי ובין דין ובין דין איתאכל פרי

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.

כמו"כ מתקיים שיעור 'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 בשעה 10.35 בערב. ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון במס' 03-6171111 להקיש *7 ואז קוד *66339 * שלוחה 6

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.